

## ТАСВИРИЙ САНЪАТ ЎҚИТУВЧИСИНИНГ ИЛМИЙ-МЕТОДИК ТАЙЁРГАРЛИК ДАРАЖАСИ КОМПЕТЕНЦИЯСИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ ОМИЛЛАРИ

**Исаков Жасурбек Арифжонович**

*Андижон иқтисодиёт ва қурилиш институти  
в.б. профессори*

**Annotatsiya:** *Ushbu maqolada tasviriy san'at o'qituvchisining ilmiy-metodik tayyorgarligi kompetensiyasi sifatida alohida ko'rsatilgan. Uning ilmiy-metodik tayyorgarlik darajasiga ta'siri asos qilib olinadi va bu yo'nalishdagi o'rganish natijalari keltiriladi.*

**Калит сўзлари:** *технология, ижодкор-уста, тадқиқот, ижтимоий, маданий-маърифий, хаттотлик, миниатюра, гносеологик, конструктив, коммуникатив.*

**Аннотация:** *В настоящей статье в качестве компетенции научно-методической подготовки учителя изобразительного искусства выделена методологическая подготовка. Основано её влияние на уровень научно-методической подготовки и приведены результаты исследования в данном направлении.*

**Key words:** *technology, creator-master, research, social, cultural-educational, calligraphy, miniature, epistemological, constructive, communicative.*

**Annotation:** *In this paper, as the competence of the scientific and methodological training of teachers of art highlighted methodological preparation. Based its impact on the level of scientific and methodical preparation and the results of research in this area.*

**Ключевые слова:** *технология, творец-мастер, исследовательская, социальная, культурно-просветительская, каллиграфия, миниатюра, гносеологическая, конструктивная, коммуникативная.*

Инсон онги ва ҳиссиётининг шаклланишида, узоқ ўтмишдан, то шу кунга қадар инсоният томонидан яратилган ҳамда ҳозирги кунда яратилаётган энг нодир санъат асарлари намуналари муҳим аҳамиятга эга. Шу жиҳатдан ҳам уларни ғоявий ва бадий томонларини тушунтириш, санъат асарларини чизишни ўргатиш бўлажак тасвирий санъат ўқитувчисидан юксак даражадаги педагогик слоҳият ҳамда илмий-методик тайёргарликни талаб қилади. Бу эса ўз навбатида талабаларда санъат асарларига нисбатан бадий ва гўзалликка бўлган муносабатни ривожлантириш, миллий ва жаҳон санъат дурдоналари ва уларни яратган ижодкорлар билан таништириш, нодир асарларни бадий таҳлил этишга ўргатишга хизмат қилади.

Бугунги кунда тасвирий санъат ўқитувчисининг касбий фаолияти қуйидагиларни қамраб олади:

- касбий таълим педагогикаси ва ташхис технологияси;

- ўқитишнинг дидактик воситилари;
- таълимнинг электрон воситалари.

Шунга қўра, тасвирий санъат ўқитувчисининг касбий тайёргарлигига мувофиқ қуйидаги касбга оид фаолият турлари фарқланади:

• ўрта махсус касб-хунар таълими тизимининг мос таълим муассасаларида педагогик фаолияти;

- тарбиячилик;
- ўқув-методик;
- ишлаб-чиқариш (санъат ва муҳандислик);
- ижтимоий ва жамоа соҳасида;
- илмий-тадқиқот.

Бўлажак тасвирий санъат ўқитувчиси таълим йўналиши бўйича бакалавр таълим дастурини ўзлаштириш натижасида касбий тайёргарликнинг асосий турлари ва махсус тайёргарлигига мос қуйидаги касбий вазифаларни бажариши керак:

-ўрта махсус, касб-хунар таълими тизимига мос таълим муассасаларида педагогик фаолияти:

-ўрта махсус касб-хунар таълими тизимининг мос таълим муассасаларида тайёргарлик йўналишида назарда тутилган ўқув фанлари бўйича назарий машғулотларни ўтказиш;

-ўрта махсус касб-хунар таълими тизимининг мос таълим муассасаарида тайёргарлик йўналишида назарда тутилган ўқув фанлари бўйича амалий ва лаборатория машғулотларини, жумладан ўқув устахоналарида, ўтказиш;

- замонавий ахборот ва педагогик технологиялардан фойдаланиб ностандарт ўқув машғулотларини ишлаб чиқиш ва ўтказиш;

- ўқитилаётган фанлар бўйича дарсларни ўтказиш учун зарур бўлган ўқув-методик хужжатларни шакллантириш ва тузиш;

- ўқитилаётган фан бўйича машғулотларни ўтказиш учун ўқитишнинг техник воситаларини ишлаб чиқиш ва улардан фойдаланиш;

- мустақил таълим ва ижодий изланиш натижасида ўқитилаётган фан ҳамда педагогик фаолият соҳасидаги методлар, воситалар ва шакллар соҳасларида ўз-ўзини мунтазам такомиллаштириб бориш.

Тарбиячилик фаолияти:

- умумий ўрта таълим ва касб-хунар мактабларидан ташқари муассасаларда тарбиячи бўлиб ишлаш.

Ўқув-методик фаолияти:

- мос таълим йўналишлар бўйича таълимни амалга оширувчи вазирликлар, унинг тармоқ бошқармалари ва муассасаларида методист бўлиб ишлаш.

Ишлаб-чиқариш (санъат ва муҳандислик) фаолияти:

- ижодкор-уста: санъат ва муҳандисликнинг барча турлари, жанрлари ва техникаларида босма махсулотларни безаш, турли адабий асарларни

иллюстрациялаш, барча кўринишдаги плакатларни жумладан реклама плакатлари яратиш, замонавий хаттотлик ва миниатюра асарлари яратиши;

- рахбар-ижрочи: маданий-маърифий, бадий ишлаб чиқариш, таъмирлаш ишларини бажаришга мослашиши;

- касбий этика кодексига риоя қилиш.

Ижтимоий ва жамоа соҳасидаги фаолияти:

- ишлаб чиқариш жараёнларини амалга ошириш учун зарур бўлган ишлаб чиқариш жараёнлари ва ресурсларини режалаштириш;

- ахборот технологиялар тизимини яратиш ва улардан фойдаланиш билан боғлиқ бўлган ишлаб чиқариш жараёнлари мониторинги ва сифатини баҳолаш методлари ва механизмларини ишлаб чиқиш;

- атроф-мухитни муҳофаза қилиш ва меҳнат хавфсизлиги талабларига мос келиши борасида ишлаб чиқариш жараёнларини назорат қилишда иштирок этиш.

Илмий-тадқиқот фаолияти:

- педагогик экспериментлар ўтказиш ва унинг натижаларини қайта ишлаш;

- ўрнатилган тартибларда Олий ва ўрта махсус таълим муассасалари, касб-хунар таълими, шунингдек малака ошириш ва кадрларни қайта тайёрлаш курсларида ишлаши мумкин.

Касбий фаолиятнинг бу турларида тасвирий санъат ўқитувчиси ўзининг илмий-методик тайёргарлик даражаси компетенциясини шакллантириб бориши катта аҳамият касб этади.

О.С.Гребенюк ва Т.Б.Гребенюклар томонидан талабаларда шакллантириладиган гносеологик, конструктив, коммуникатив, лойиҳалаш ва ташкилотчиликка оид билим, кўникма ва малакалар каби гуруҳларга ажратилган ҳамда билим, кўникма ва малакаларни шакллантиришнинг умумий дидактик йўллари ёритилган.

Бизга маълумки, ҳар бир ўқув фани ўқитувчисининг ўзлаштириши лозим бўлган методик билим, кўникма ва малакаларининг аниқ белгилалиши педагог кадрларни тайёрлаш сифатини орттириш имконини беради шунингдек, ўқитувчи илмий-методик тайёргарлигининг таркибий қисмлари бугунги кун талаблари нуқтаи назардан таҳлил қилиниши мақсадга мувофиқдир.

Адабиётларнинг таҳлили ўқитувчиларнинг муайян бир фаннинг ўзига хос хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда ўқитиш орқали таълим-тарбия жараёнидан кўзланган натижага эришиш учун зарур бўлган билим, кўникма ва малакаларнинг йиғиндиси уларнинг методик тайёргарлиги деб белгиланганлигини кўрсатди. Тасвирий санъат ўқитувчилари томонидан ташкил этилган таълим-тарбия жараёнининг таҳлил этилиши, уларда мазкур билим, кўникма ва малакаларнинг ўзигина етарли эмаслигини кўрсатди ва уларнинг назарий асосларини англашлари лозимлиги маълум бўлди.

Маълумки, назарий ва концептуал асосга эга бўлмаган билим, кўникма ва малакаларнинг педагогик фаолиятга қўлланиши субъективизмга олиб келади ва кўзланган натижага эришиш имконини бермайди. Шу сабабли, тасвирий санъат ўқитувчисининг методик тайёргарлигига янги методологик таркибий қисм киритилди ва унга мансуб билим, кўникма ва малакалар аниқланди.

Тасвирий санъат ўқитувчисининг методик тайёргарлигига методологик таркибий қисм киритилиши мазкур тайёргарликни илмий-методик тайёргарлик деб ўзгартирилишига асос бўлди.

Тадқиқ этилаётган муаммо ўқитувчининг илмий-методик тайёргарлигига қўйилган талабларга жавоб берадиган “Кадрлар тайёрлаш миллий дастури”нинг ҳозирги босқич ва истиқболдаги вазифаларини амалга оширишга қодир, юксак умумий ва касб-ҳунар маданиятига, ижодий ва ижтимоий фаолликка, ижтимоий-сиёсий ҳаётда мустақил равишда мўлжални тўғри ола билиш маҳоратига эга бўлган тасвирий санъат ўқитувчисини шакллантиришни кўзда тутди.

Тасвирий санъат ўқитувчисини тайёрлашнинг таҳлили, бу жараёнда қуйидаги:

1. Узлуксиз таълим тизими турлари умумий ўрта таълим, ўрта махсус, касб-ҳунар таълими, олий педагогик таълим, педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш тизими ўртасида узвийликнинг етарли эмаслиги.

2. Ўқитувчиларнинг касбий, хусусан илмий-методик тайёргарлиги таълим тизимидаги таълим-тарбия жараёнининг мазмуни ва тавсифидан орқада қолаётганлиги.

3. Ўқитувчиларда ижодий ва ижтимоий фаоллик, ғоявий-сиёсий етуклик етарли даражада эмаслиги.

4. Педагогика олий ўқув юртларида бўлажак тасвирий санъат ўқитувчиларининг илмий-методик тайёргарлиги, хусусан, методик билим, кўникма ва малакаларни эгаллаш даражасининг юқори эмаслиги.

5. Тасвирий санъат ўқитувчисини тайёрлаш жараёни самарадорлигининг пастлиги, уларнинг таълим-тарбия жараёнида замонавий педагогик ва ахборот технологиялардан фойдаланиш учун зарур бўлган методик билим, кўникма ва малакаларни эгаллашларига эътибор берилмаслиги.

6. Тасвирий санъат ўқитувчисини тайёрлаш жараёнида умумий ўрта таълим ва ўрта махсус, касб-ҳунар таълими муассасалари билан узвийлик етарли даражада амалга ошмаганлиги каби етишмовчиликлар ва камчиликлар борлигини кўрсатди.

Олиб борилган тадқиқот тасвирий санъат ўқитувчисининг илмий-методик тайёргарлигига киритилган методологик таркибий қисм илмий-методик тайёргарликнинг қолган таркибий қисмларига назарий асос бўлиб хизмат қилишини кўрсатди. Бу эса ўз навбатида тасвирий санъат ўқитувчисининг

илмий-методик тайёргарлик даражаси компетенциясини шакллантиришнинг асосий омили ҳисобланади. Тасвирий санъат ўқитувчисининг билим, кўникма, малака ва шахсий сифатларини муваффақиятли амалга ошириш имкониятини яратади.

#### АДАБИЁТЛАР:

1. БайметовБ.,ТолиповМ. Мактабда тасвирий санъат тўғараги,- Тошкент: Фан, 1995, б. 37
2. Байметов Б.Қаламтасвир асослари. Педагогика институтлари ва университетлари учун ўқув қўлланма,-Тошкент: 2000 б. 68 .
3. Кузин В. С.  
Основы обучения изобразительному искусству в школе. Москва: Просвещение, 1977.с 83 .
5. Ростовцев Н.Н. Методика преподавания изобразительного искусства в школе.- Москва: Просвещение, 1974. с.79 .
6. Гребенюк О.С., Гребенюк Т.Б. Теория обучения; Учеб. ддя студ. выш. учеб. заведений. - М.: ВЛАДОС-ПРЕСС, 2003,-384 с.
7. Скаткина М.Н. Дидактика средней школы. пед. ред.. - М.: Просвещение, 1982.-319 с.